

Үйлэ үгын бии бололго

Үйлэ үгын хуури **анхан** болон **гарахан** гэжэ илгардаг: *хуу, оло, таби* – анхан хууринууд гү, али ондоо үгэһөө гараагүй, үндэһөөрөө байһан хуури болоно: *шэрдэ, хүхэрэ, ябалса* – гарахан хууринууд гү, али ондоо үгэһөө гарахан хууринууд болоно.

Элдэб олон суффикснуудай хүсөөр юумэнэй, тэмдэгэй, тоогой нэрэнүүдһээ, наречинһээ ба мүн үйлэ үгэһөөшье шэнэ үйлэ үгэнүүд бии болодог:

Тэмд. н.	+	-шала	һайшала
		-да	багада
		-ра	хүхэрэ
		-жа	баяжа
		-шаа	буруушаа
		-са	дулааса

Наречи	+	-да, -та	хожомдо
		-ла	баруула

Ю.н.	+	-на	һамна
		-ла	амтала
		-ша	алдарша
		-рха	абяарха

1. Үйлэ үгэнүүд, суффикснуудай хүсөөр юумэнэй нэрэхээ бии болоно:

-на: *нам – намна, ном-номно, хэм – хэмнэ* г.м.

-на: суффикс залгахата, хэлэнэй узуурай н хашалганаар хүүлтэһэн үгэнүүдэй тэрэ н хашалганиинь г хашалганаар хэлгэгдэдэг: *ан – агна, зан – загна, шан – шагна, ган – гагна, сэн – сэгнэ, зүн – зүгнэ* г.м.

Доро дурсагдаһан үгэнүүдтэ тэрэ тогтууригүй **н** урда тээхи түргэн аялгантаяа унадаг: *уран – урла, дуран – дурла, үлэн – үлдэ, бэлэн – бэлдэ, хорон – хордо* г.м.

-ла: *амтан – амтала, үзүүр – үзүүрлэ* г.м.

-та, -да, -ра суффикснуудые залгахата, урдаа **л, р** хашалгантай түргэн **а, о, э** аялганууд унадаг: *хирэ – хиртэ, шэрэ – шэрдэ, байра – байрла* г.м.

-ша алдар-алдарша, үнэн -үнэншэ

1. Үйлэ үгэнүүд, суффикснуудай хүсөөр тэмдэгэй нэрэхээ бии болоно

-шала: *хайн – хайшала, шэнэ – шэнэшэлэ* г.м.

-жа баян-баяжа, элбэг-элбэгжэ

-ра – хүхэ – хүхэрэ, хүйтэн – хүйтэрэ

-ла – уран – урла

-лдэ – үлэн - үлдэ

1. дайбар үгэнүүдхээ гү, али наречинүүдхээ гарадаг. Тэдэ суффикснууд ямар нэгэн үйлэ тэмдэглэһэн шэнэ үйлэ үгэ бии болгохынгоо хажуугаар, тэрэ үйлынгөө хайшан гээд үйлэдэгшэдэ хабаадаһыень харуулдаг.

-аа: *шата – шатаа, зохи-зохёо, эбдэ – эбдээ* г.м.

-га: *гара – гарга, оло – олго, хүрэ – хүргэ* г.м.

-лга: *бай – байлга, обой – обойлго, хүлэз – хүлээлгэ* г.м.

-лса: *гара – гаралса, оро – оролсо, ерэ – ерэлсэ* г.м.

-лда: *бари – барилда, оло – ололдо, хөөрэ – хөөрэлдэ* г.м.

-да: *дуула – дуулда, оло – олдо, дшилэ – дшилдэ* г.м.

-гда: *бари – баригда, оно – оногдо, үргэ – үргэгдэ* г.м.

-ра, -жа, -ша г.м. суффикснуудые залгахата, нэрэ үгын хүүлэй тогтууригүй **н** хашалган унадаг: *хүйтэн – хүйтэрэ, айлшан – айлшала, арьбан – арьбажа, баян – баяжа* г.м.

-га, -аа суффикснуудые залгахата, хууриин хүүлэй түргэн **а, о, э** аялганууд унадаг: *гара – гарга, шата – шатаа* г.м.

Үйлэ үгын залгабарин урда түргэн аялганай уналга

нууриин нуулшын үеын хашалган	Залгабари	Жэшээ
р, л	-да	Шэрдэ,бэлдэ
р, г, б	-та	Гарта, үгтэ, абта
р,л	-ла	Байрла, урла,улла
д	-ха	Садха,бодхо

Даабаринууд

1. Доро үгтэһэн үгэнүүдтэ хаалта соохи залгабаринуудые нэмэн, үйлэ үгэнүүдые бии болгогты. Үзэг унана гү, али үгы гү гэжэ ажаглагты.

Хара(ла), нэрэ(лэ), тээрмэ(дэ), дээшэ(лэ), зүү(лгэ), хүлээ(лгэ), һэри (юулэ), бари(лда), мэдэ (лсэ), отоло (гдо), үзүүр (лэ), дошхон (ро), мэдэ (лсэ), ошон (то)

2. Эдэ үйлэ үгэнүүд ямар залгабаринуудай хүсөөр бии болооб гэжэ элирүүлэгты.

а) шэрдэ, шэрдээ, шэрдэхэдэнь, шэрдэлсэбэ, шэрдүүлэлсэбэ;

б) шаруулба, шаралсахадам, шаруулжархиба, шарасагаана;

в) алхалжархёо, алхалалсыш, алхалалдашабад, алхалууба;

г) гантаха, ганташахадань, гантанхай, гантаажархиба;

д) дуулаадхиһуу, дуулалсаһаар, дуулуулба, дуулгана.